

Näringsdepartementet
Att. Helene Holstein
n.remissvar@regeringskansliet.se

Remiss av SOU 2021:67 Vägen mot fossiloberoende jordbruk

Er beteckning: N2021/02166

Sammanfattning

Länstyrelsen anser att utredningen på ett förtjänstfullt sätt beskriver utmaningarna för omställning till ett fossiloberoende jordbruk samt föreslår realistiska åtgärder och styrmedel. Fossiloberoende teknik i kombination med stärkt lönsamhet och konkurrenskraft i syfte att säkerställa livsmedelsproduktionen är centrala framtidsfrågor och det är bra att de lyfts fram tillsammans. Den helhetssyn för sektorn som utredningen ger uttryck för är en viktig förutsättning för att minska risken att lantbruk läggs ner på grund av tuffare miljö- och klimatkrav som annars riskerar ställas utan tillräcklig konsekvensanalys.

Vi stödjer utredningens förslag om ett jordbruksavdrag baserat på företagens intäkter istället för alternativen sänkta sociala avgifter, höjt grundavdrag eller en ny skattereduktion. Vi stödjer utredningens analys och förslag i övrigt till allra största delen. Med detta sagt vill vi understryka några omständigheter samt peka på ett fåtal av utredningens slutsatser som vi anser skulle kunna tjäna på förtydliganden eller fortsatta överväganden.

Övergripande

- Att växla bort dieselskatten är en central åtgärd som bör prioriteras och bindas till en motsvarande kompensation som t ex förslaget om jordbruksavdrag. Att ensidigt gynna ett fossilt bränsle som diesel gynnar inte innovation och utveckling mot ett mer hållbart jordbruk. Riksdagens beslutade reduktionsplikt innebär redan att inblandningen av biodiesel ska ha ökat till (åtminstone) 66 procent till 2030.
- Länstyrelsen vill understryka att lönsamheten inom jordbruket är helt avgörande för att upprätthålla samhällsviktig livsmedelsproduktion och att kunna investera för grön omställning och för anpassning till ett förändrat klimat. Här krävs fortsatt helhetssyn och det är lämpligt att - som utredningen föreslår - ge Jordbruksverket i uppgift att bevaka lönsamhetsläget, även i ett internationellt perspektiv, och att komplettera dess årliga uppföljning av livsmedelsstrategin ifråga om prisutveckling för insatsmedel.
- Jordbruket är avgörande för den biologiska mångfalden och möjligheten att nå miljö kvalitetsmålen. Det är viktigt att vägen mot ett fossiloberoende jordbruk inte

innebär extra kostnader och pålagor för lantbrukaren. Fördyrade transporter inom jordbruket riskerar annars att avlägsna/svårbrukade marker upphör att brukas. Det vore ett hot mot den biologiska mångfalden och de växter och djur som behöver hävdade marker för sin överlevnad.

- I den försvarspolitiska propositionen som antogs i riksdagen 2020 ingår en tryggad livsmedelsförsörjning för minst tre månader samt lyfts fram betydelsen av en fungerande inhemsk jordbruks- och livsmedelsproduktion. För drivmedel, mineralgödsel, växtskyddsmedel och andra kritiska insatsvaror vore det rimligt att planera för ett längre importbortfall – t ex för en tre-årsperiod som i propositionen 1967:65.

Konkurrenskraft och skatter

- Ett jordbruksavdrag som baseras på omsättningen och som till storlek väl motsvarar bortfallet av återbetalningen av dieselskatten ter sig som en nära tillhands liggande kompensationsåtgärd. Flera bedömningar pekar dock på att den här modellen riskerar missgynna företag med höga räntekostnader/investeringstakt vilket skulle kunna vara en nackdel med tanke på behovet av att rekrytera unga lantbrukare till branschen. Ytterligare en betänklighet är hur förändringen påverkar tillgången till de sociala trygghetssystemen. Många jordbruksföretagare deklarerar redan mycket låga inkomster och ett avdrag enligt föreslaget skulle möjligen reducera underlaget för egenavgifter som i sin tur på sikt styr nivåer på pension, sjukpenning mm.
- Enligt utredningen måste jordbruksavdraget anmälas till EU-kommissionen som ett statsstöd. Utredningen konstaterar uttryckligen att det saknas rättspraxis för att kunna bedöma om stödet skulle godkännas eller inte. Mer än så sägs inte om utsikterna för att detta ska kunna passera och i detta godkännande-momentet ligger en påtaglig osäkerhet. Utredningen varnar också för att en EU-prövning kan ta tid och att utfasningen av återbetalning av dieselskatt behöver anpassas därefter.
- Lönsamheten inom jordbruket är påtagligt svag i förhållande till de mycket stora investeringar som krävs för en grön omställning av produktionen och för anpassning till ett förändrat klimat. Lönsamheten påverkar förstås förmågan till kapitalförsörjning för investeringar. Enligt EU-kommissionens prognos för jordbrukets utveckling de kommande åren (publicerad januari 2022) förväntas den årliga ökningen av det sammanlagda värdet av jordbrukets produkter sjunka från 3 procent till 1 procent. Ersättning till eget arbete förväntas vara konstant under prognosperioden, i reala termer.

Drivmedel och arbetsmaskiner

- Ifråga om förestående teknikväxling anser vi också att mest realistiskt är en elektrifiering av inomgårdsmaskiner och för jordbearbetning, skörd och transporter istället en fortsatt övergång till biobränslen. HVO, FAME/RME och etanol från jordbruksgrödor är redan vedertagna biodrivmedel. På skogssidan finns idag en fullskalig produktion av tallolja medan pyrolysolja samt drivmedel/biodiesel av vedlignin är lovande framtida produkter.
- Kopplat till biobränslen så är det också viktigt att hänsyn tas till vad som händer på EU-nivå vilket starkt kan påverka kommande tillgång på biobränslen. Den förväntade ”motviljan” från EU mot grödbaserade bio-drivmedel nämns i utredningen men det tas inte höjd för att detta omsätts i verkliga restriktioner. I EU:s

gröna taxonomis hittillsvarande koncept så tenderar bioenergi-lösningar att missgynnas och istället gynnas främst av elektrifiering och vätgas. De gröna näringarna tenderar att främst ses som en miljörisk och inte som en resurs i den gröna omställningen.

- De förväntade restriktioner från EU mot uttag av biomassa från skogen för tillverkning av biologiska bränslen återspeglas heller inte i utredningen. En sådan risk är central för övergången till biodrivmedel och grön omställning. Här är det viktigt att för fortsättningen beakta slutsatserna i den sk Klimaträttsutredningen (M 2019:05).
- Utredningen skriver så här: ”På kort sikt till år 2030 ligger den största potentialen för att minska fossilberoendet i att öka användningen av biodrivmedel. Detta eftersom det i dag saknas större arbetsmaskiner som kan drivas av el eller andra drivmedel som biogas och etanol. Utredningen bedömer att till 2045 bör en omställning till självkörande arbetsmaskiner och nya system för att bruka marken, vilka i dag är under utveckling, att vara verklighet”. Att dagens omfattande och påkostade maskinpark med förbrännings-motorer tillverkade på 00- och 10-talet skulle utrangeras till 2045 är orealistiskt och för den delen av maskinparken kommer dieselsubstitut att behövas länge än.
- Förslaget om biopremie som jämnar ut kostnaden mellan fossil diesel och biodrivmedel är bra. Men produktionen av biodrivmedel måste förstås hänga med. Hur en inhemsk produktion av biodrivmedel ska kunna motsvara den planerade efterfrågan framgår inte tydligt av utredningen. Om prisnivåerna både för diesel och biodrivmedel skjuter i höjden torde kostnadsläget för lantbrukets drivmedel ändå bli ohållbart.
- Satsningar på forskning och utveckling av nya arbetsmaskiner som drivs av förnybara drivmedel är viktigt. De flesta sådana fordon produceras av större globala företag som kan vara svåra att påverka då Sverige är en relativt liten marknad. Tillgången till arbets-maskiner som drivs av förnybara drivmedel är begränsad på grund av ovan nämnd anledning.
- I utredningen lyfts fram att tillståndsprocesserna kopplade till biogasproduktion upplevs som utmanande, framförallt att det tar lång tid att få tillstånd beviljat. Utredningen skulle tydligare kunna belysa detta problem och föreslå en rekommendation att processen ses över och effektiviseras.
- I förordning (2020:750) om statligt stöd till vissa miljöfordon anges att en traktor eller ett motorredskap för att klassas som miljöarbetsmaskin ska ha en nettoeffekt på över 75 kW. 75 kW motsvarar 100 hästkrafter och det finns inom lantbruket många fordon med lägre effekt än 100 hästkrafter. Den här gränsen ter sig således inte optimal och även mindre arbetsmaskiner borde inkluderas i stödet. Det skulle gynna mindre jordbruk och företag med specialodlingar som bär, frukt och grönsaker och som kan vara i väl så stort behov av stöd som de större lantbruken. Vidare finns det dessutom fler arbetsmaskiner tillgängliga som drivs på förnybara drivmedel i den storleken vilket gör att fler kan bytas ut till förnybart i snabbare takt.

Beredskap

- Ifråga om beredskap och försörjningsförmåga gör utredningen en grundlig och pedagogisk resumé av 100 års beredskapspolitik men utan egna definitiva ställningstaganden. I den försvarspolitiska propositionen som antogs i riksdagen 2020 ingår en tryggad livsmedelsförsörjning för minst tre månader samt lyfts fram

betydelsen av en fungerande inhemsk jordbruks- och livsmedelsproduktion. Länsstyrelsen noterar att tre månader är en vedertagen tidshorisont i beredskapssammanhang för livsmedel men i ett växtodlings-perspektiv är det inte lång tid. För drivmedel, mineralgödsel, växtskydds-medel och andra kritiska insatsvaror vore det rimligt att planera för ett längre importbortfall – t ex för en tre-årsperiod som i propositionen 1967:65.

- Ur ett krisberedskapsperspektiv så är det viktigt att hitta lösningar för att livsmedelsproduktionen kan fortsätta i en kris då många delar i kedjan idag är beroende av diesel. Detta omfattar även reservaggregat, djurtransporter, andra maskiner som kan vara nödvändiga vid kris såsom grävmaskiner etc. Av lagstiftningen framgår att djurbesättningar ska ha en godtagbar plan för hur djurskyddet ska upprätthållas vid elavbrott. De flesta besättningar har idag dieselaggregat eller traktordrivna aggregat. Det är därför nödvändigt att ha med detta perspektiv vid de föreslagna ändringarna.

Gödselmedel och andra insatsmedel

- Vi delar uppfattningen att ett regelsystem redan är på plats för hantering och spridning av gödselmedel.
- Vi delar uppfattningen att ett väl fungerande insamlingsystem redan idag finns för ensilageplast och att det bör fortsätta. Denna återvinning motverkar även andra problem, som exempelvis nedskräpning.

Övriga frågor

Sverige ligger långt framme med genomförandet av principerna för IPM (Integrated Pest Management) i växtodlingen. I en europeisk jämförelse använder vi små doser och totalt små volymer med bekämpningsmedel. Glyfosat är en viktig komponent för att hantera vissa besvärliga ogräs som t.ex. kvickrot. Det ligger i farans riktning – som växtodlare uppfattar det – att glyfosat genom överstatliga beslut elimineras från verktygslådan redan fr.o.m. år 2023. Det skulle i så fall kräva ett mångfalt ökat behov av överfarter med traktor och harv med tillhörande bränsleåtgång. En uppskattning från branschen är att det årligen skulle innebära en företagsekonomisk förlust på 300 – 1 500 kr per hektar area samt en samhällsekonomisk förlust på upp till 790 miljoner kr i form av ökad kväveutlakning och växthusgasutsläpp.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av länsråd Ann Holmlid med lantbrukskonsulent Anders Eliasson som föredragande. I den slutliga handläggningen har också Anders Lennartsson - biträdande enhetschef enheten för ekonomi och regional tillväxt, Andreas Lundberg - enhetschef och biträdande försvarsdirektör enheten för civil beredskap och räddningstjänst, Emma Polder - naturvårdshandläggare enheten för naturskydd, Helen Loor - enhetschef enheten för djurskydd, Jenny Gyllensvaan - miljöskyddshandläggare enheten för miljöskyddstillsyn, Joakim Svensson - energi- och klimatstrateg enheten för energi och klimat samt Susanne Boe Skåmedal - enhetschef landsbygdsenheten medverkat.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kopia till

nisrin.khedr@regeringskansliet.se

Så här hanterar Länsstyrelsen personuppgifter

Information om hur vi hanterar dessa finns på www.lansstyrelsen.se/dataskydd.